

освіти. Окрему увагу слід звернути на групу районів з нестабільною динамікою розвитку системи освіти. Це, переважно, аграрні райони півночі Луганської області (за винятком Краснодонського, Свердловського, Слов'янсько-Сербського), система освіти яких потребує удосконалення, виходячи з особливостей їх соціально-

економічного розвитку та відповідно до потреб населення в отриманні якісних освітніх послуг.

Виявлення та аналіз просторово-часових особливостей системи освіти Луганської області також здійснено із застосуванням графоаналітичного методу багатовимірної класифікації суспільно-географічних об'єктів. Отримані результати підтверджують зроблені висновки.

Література

1. Дудкіна Г.С. Суспільно-географічні особливості інвестиційної діяльності Луганської області: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія / Г.С. Дудкіна. – Харків. – 2012. – 232 с.
2. Нємець К. А. Модування траєкторії розвитку регіональних соціогеосистем України / К. А. Нємець // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2009. – Вип. 7 (2). – С. 66 – 80.
3. Нємець К. А. Прикордонні соціогеосистеми: тенденції та особливості розвитку : Монографія / К. А. Нємець, Г. О. Кулешова, Л. М. Нємець. – Харків, 2012. – 246 с.
4. Нємець К.А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі. Монографія./ Нємець К.А., Нємець Л.М. – Харків: ХНУ, 2013. – 225 с.
5. Самойлов О.М. Соціальна безпека регіональної соціогеосистеми (на прикладі Харківської області). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія / О.М. Самойлов. – Харків. – 2012. – 331 с.

УДК 911.3

Т.Г. Погребський, аспірант,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджуються сучасні суспільно-географічні особливості системи охорони здоров'я Волинської області. Розглянуто медико-демографічну ситуацію в регіоні, визначено структуру захворюваності та смертності населення. Охарактеризовано систему закладів, кадрову забезпеченість та особливості фінансування сфери охорони здоров'я Волинської області. Визначено напрямки розвитку та основні проблеми галузі.

Ключові слова: система охорони здоров'я, медико-демографічна ситуація, структура захворюваності та смертності населення, система закладів, кадрова забезпеченість.

Т.Г. Погребський. ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье исследуются современные общественно-географические особенности системы здравоохранения Волынской области. Рассмотрена медико-демографическая ситуация в регионе, определена структура заболеваемости и смертности населения. Охарактеризованы система учреждений, кадровая обеспеченность и особенности финансирования сферы здравоохранения Волынской области. Определены направления развития и основные проблемы отрасли.

Ключевые слова: система здравоохранения, медико-демографическая ситуация, структура заболеваемости и смертности населения, система учреждений, кадровая обеспеченность.

Актуальність дослідження. Стан здоров'я населення є показником соціально-економічного розвитку країни, невід'ємною складовою рівня та якості життя людей. Особливості сучасного розвитку економіки України та її регіонів характеризуються кардинальними змінами в усіх сферах діяльності, у тому числі і у системі охорони здоров'я, від ефективності функціонування якої залежить здоров'я нації – найвищої цінності держави. За роки незалежності в цій життєво важливій для суспільства структурній ланці намітилися деструктивні тенденції, які змушують серйозно замислитися над сутністю і природою соціальних процесів у країні. Йдеться, зокрема, про рівень народжу-

ваності й смертності, тривалість життя, рівень забезпеченості лікарями і середнім медичним персоналом, рівень професійної майстерності лікарів, фінансування сфери охорони здоров'я та ін. Зазначені тенденції висувають вимоги не лише щодо підвищення доступності, якості та ефективності медичної допомоги шляхом розбудови і вдосконалення діяльності галузі, але й вимагають вирішення широкого спектру соціально-економічних проблем, всебічного посилення профілактичних засад в охороні здоров'я, формування здорового способу життя, покращення якості життя населення. Вирішення цих завдань є сьогодні надзвичайно актуальним для

України. У зв'язку з цим і виникає потреба деталізації досліджень на регіональному рівні.

Аналіз попередніх досліджень. Суспільно-географічні дослідження сфери охорони здоров'я в Україні є малочисленими, хоча проблеми захворюваності населення і оптимальної організації системи охорони здоров'я на регіональному рівні є достатньо важливими. Як приклад, можна навести роботи О. Романів (2003), Н. Корнілової (2005), І. Мартусенко (2005), Г. Баркової із співавторами (2006, 2009), Х. Подвірної (2007), І. Манаєнкової (2008), Н. Мезенцевої із співавтором (2009), В. Гуцуляка із співавторами (2009), Д. Шиян (2012) та інших дослідників.

Виклад основного матеріалу. Сфера охорони здоров'я є системою державних та громадських медичних та соціально-економічних заходів, спрямованих на попередження та лікування хвороб, поліпшення умов життя і праці населення, збереження і покращення здоров'я суспільства й кожного його члена з метою забезпечення подальшого зменшення та ліквідації хвороб, скорочення інвалідності й зниження смертності, гармонійного розвитку фізичних і духовних сил людини, досягнення високого рі-

вня працездатності та довготривалого життя громадян [5].

Згідно з даними Головного управління статистики [10], станом на 1 січня 2013 року, у Волинській області проживало 1040 тис. осіб, що становить близько 2,3% населення України. За цим показником вона посідає 23 місце серед регіонів України, випереджаючи лише Кіровоградську – 1002,4 тис. осіб (2,2%) та Чернівецьку – 905,3 тис. осіб (2%) області [11]. Чисельність міського населення налічувала 541,5 тис. осіб, що становило 52 % населення області. Кількість сільських мешканців – 498,5 тис. осіб, відповідно 48 % населення області. Волинська область входить до числа восьми регіонів України, де спостерігається природний приріст населення. Його інтенсивність у 2012 році становила 0,8 ‰. У державі за цим показником Волинь посіла четверте місце [11].

Ще одним позитивним моментом у демографічній ситуації є те, що Волинська область поряд із Рівненською та Закарпатською утримує першість по рівню народжуваності. Якщо в 2012 році в Україні на кожну тисячу жителів з'явилося на світ в середньому по 11 дітей, то на Волині – 14,1; Закарпатті – 14,8; Рівненщині – 15,3 дитини [3,11].

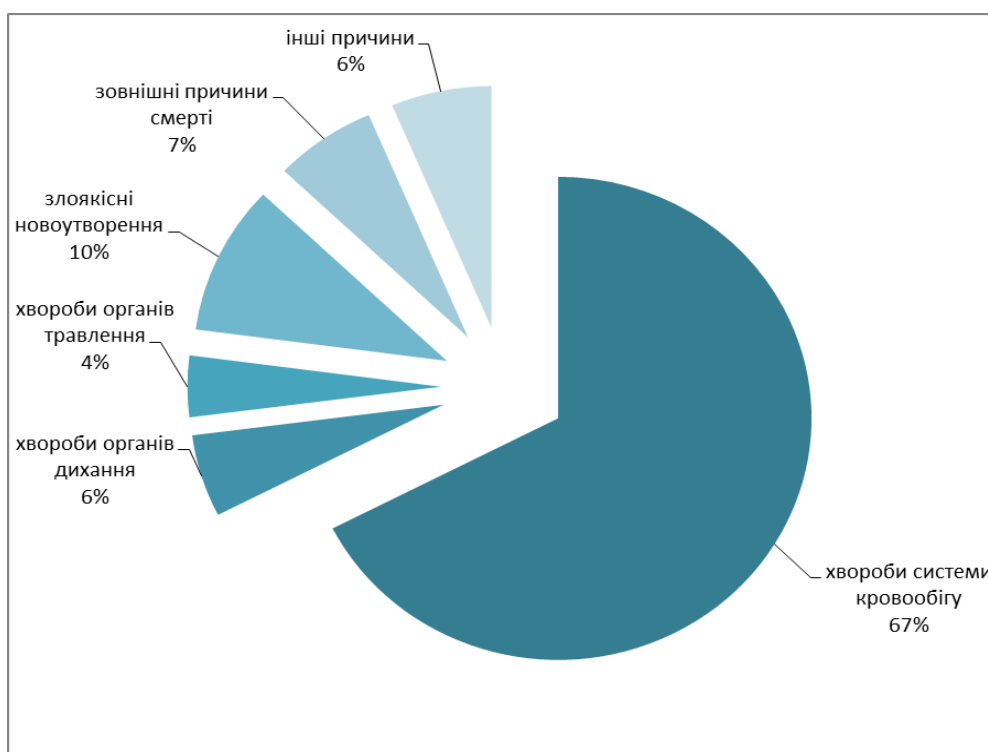

Рис. 1. Структура смертності населення Волинської області (складено автором за даними [10]).

Рівень смертності населення області за 2012 рік становив 13,3 ‰. Цей показник є значно нижчим, ніж у державі в цілому (14,5‰). У структурі смертності населення області домі-

нують хвороби системи кровообігу, хвороби органів дихання, хвороби органів травлення, злоякісні новоутворення та зовнішні причини смерті (рис. 1). Вищезазначені захворювання є

основними причинами смерті населення області протягом останніх років і складають майже 94,0% всіх смертей [4,6].

Слід відзначити, що в 2012 р. відбулося зниження показника поширеності захворювань серед населення області на 2,0%. Цей показник знизився як серед дорослого (на 1,1%) так і серед дитячого (на 4,6%) населення. Первинна захворюваність також знизилася (на 3,9%). Відповідно на 2,7% серед дорослого населення та на 5,4% серед дитячого населення [10].

Система закладів охорони здоров'я Волинської області обслуговує 16 районів. Станом на 01.01.2013 р. у сфері охорони здоров'я Волинської області функціонувало 50 лікарняних заклади, що надають стаціонарну допомогу населенню. В них розгорнуто 8270 ліжок, що становить 80 ліжок на 10 тис. населення (Україна 2013 р. – 86 ліжок на 10 тис. населення). Амбулаторно-поліклінічну допомогу населенню області забезпечували 930 закладів. Планова потужність всіх амбулаторно-поліклінічних закладів (самостійних та об'єднаних) – 17 960 відвідувань в зміну або 174 на 10. тис. населення [10].

Станом на 01.01.2013 р. у закладах охорони здоров'я області працювало 24 600 працівників. Надання медичної допомоги у лікувально-профілактичних закладах області здійснювали 3512 лікарів та 10 377 молодших спеціалістів з медичною освітою. Гордістю області є 35 Заслужених лікарів України, 6 Заслужених працівників охорони здоров'я України, 1 доктор медичних наук, 31 кандидат медичних наук, 1 кандидат біологічних наук і 20 винахідників [10].

З метою покращення ситуації по кадровому забезпеченню в сільській місцевості управлінням охорони здоров'я облдержадміністрації проводиться постійна робота. Станом на 1 січня 2013 р. атестовано 2800 лікарів, що становить 79%. Область знаходиться на третьому місці в Україні за цим показником (Україна – 68 %) [7].

Бюджет області на охорону здоров'я у 2012р. становив 715 тис. грн. Фінансування на одного жителя в середньому становило 690,0 гривень. Середня заробітна плата по галузі складала 1295 грн., в тому числі лікарів – 2190 грн., середнього медичного персоналу – 1552 гривні. Заборгованість по заробітній платі та соціальних виплатах була відсутня [10]. Виконання кошторису витрат по амбулаторіях за 2012 р. в середньому склало 98,5%, в тому числі по медикаментах 99,5%. Проте, галузь сьогодні не обмежується лише державними коштами, незважаючи на те, що вони займають основне місце серед інших джерел фінансування. Зако-

нодавчі акти розширили коло можливих джерел надходжень на утримання системи охорони здоров'я. Це, зокрема, платні послуги, благодійництво, спонсорство і меценатство, кошти місцевих бюджетів. Позабюджетні надходження за 2012 р. становили 84 тис. грн., що становить майже 12% від загальних касових витрат. Отримані кошти були використані на зміцнення матеріально-технічної бази лікувальних установ, придбання медикаментів та продуктів харчування. На будівництво об'єктів охорони здоров'я у 2012 р. освоєно коштів в сумі 24 тис. грн., у тому числі субвенції з державного бюджету – 14 тис. грн. [7,11].

В області розроблено план-графік реформування галузі охорони здоров'я на 2010–2014 роки. Згідно плану проведено передачу закладів охорони здоров'я, зокрема фельдшерсько-акушерських пунктів, лікарських амбулаторій і дільничних лікарень на фінансування з районного бюджету. У рамках реформування галузі охорони здоров'я створено єдиний медичний простір, а саме: утворено територіальне медичне об'єднання Любомльського і Шацького районів. Введено в експлуатацію поліклініку в смт. Шацьк потужністю на 100 відвідувань за зміну [7,10].

Протягом 2012 р. створено 14 центрів первинної медико-санітарної допомоги як структурних підрозділів центральних районних лікарень, проведено об'єднання фельдшерсько-акушерських пунктів у Горохівському, Рожищенському та Турійському районах. Реорганізовано фельдшерсько-акушерські пункти у Вол.- Волинському (6 пунктів) та Луцькому (4 пункти) районах. Відкрито 4 додаткові пункти швидкої медичної допомоги – 2 пункти в Любомльському та 2 пункти в Шацькому районах. Це забезпечує доїзд до пацієнтів в межах 10 хвилин в місті та 20 хвилин в сільській місцевості. В області реалізується програма інформатизації закладів галузі охорони здоров'я [7].

Проте, існує й ряд невирішених проблем, які потребують втручання представників влади. На нашу думку основними проблемами у сфері охорони здоров'я на даному етапі соціально-економічного розвитку регіону є:

1. Укомплектування медичними кадрами закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу сільському населенню, зокрема амбулаторій сімейної медицини, ФАПів.

2. Дооснащення сільських лікарських амбулаторій та ФАПів необхідним обладнанням та інструментарієм згідно з табелем оснащення.

3. Забезпечення установ охорони здоров'я області сучасним санітарним автотранспортом,

відповідно обладнаним медичною апаратурою, особливо в сільській місцевості.

4. Покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, що надають медичну допомогу дітям і матерям.

5. Подальше реформування мережі дільничних лікарень, які найчастіше надають не тільки медичну, а і медико-соціальну допомогу.

6. Оптимізація роботи ФАПів: в області нараховується 800 ФАПів, з них 31 обслуговує населені пункти з населенням менше 100 жителів і 6 – менше 60 жителів.

7. Інформатизація системи охорони здоров'я області, що дозволить створити єдиний медичний інформаційний простір з організацією персоналізованого медичного обліку.

Висновки. Проаналізувавши основні суспільно-географічні особливості системи охорони здоров'я Волинської області можна зробити наступні висновки:

□ Сучасна медико-демографічна ситуація у Волинській області є досить сприятливою в порівнянні з іншими регіонами України. Спостерігається природний приріст населення, інтенсивність якого у 2012 році становила 0,8‰. Також прослідковується постійний ріст коефіцієнта народжуваності. В 2012 році він досягнув 14,1 ‰. Рівень смертності населення є

значно нижчим від загальнодержавного показника і становить 13,3 ‰. Слід відмітити й зниження показників захворюваності населення.

□ Система закладів охорони здоров'я Волинської області обслуговує 16 районів і включає 50 лікарняних та 930 амбулаторно-поліклінічних закладів у яких працює 24 600 чоловік. Бюджет області на охорону здоров'я у 2012 р. становив 715 тис. грн. Фінансування на одного жителя в середньому склало 690 гривень.

□ В системі охорони здоров'я Волинської області існує ряд невирішених проблем, які потребують втручання представників влади. На даному етапі ведеться активна робота в рамках процесу реформування галузі. Основними пріоритетними напрямками є розвиток первинної медико-санітарної допомоги на принципах сімейної медицини, структурна реорганізація системи медичного обслуговування, перехід на контрактні умови надання медичної допомоги, зміцнення фінансової бази із забезпеченням в першу чергу фінансування гарантованого державою обсягу медичної допомоги, розвиток страхової медицини, здійснення раціональної кадрової і фармацевтичної політики.

Література

1. Баркова Г.А. Територіальна організація медичної системи Харківської області та шляхи її вдосконалення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02. «Економічна та соціальна географія» / Г.А. Баркова. □Харків, 2006. □23 с.
2. Грицевич В.С., Подвірніа Х.С. Структурні закономірності територіальної організації сфери охорони здоров'я обласного регіону (на прикладі Львівської області) // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Геологія – Географія – Екологія. № 804. – Харків, 2008. - С. 159-162.
3. Демографічні перспективи України до 2026 року / Коллект. автор Стещенко В., Рудницький О., Хомра О., Стефановський А., Інститут економіки НАН України. – К.: Інститут економіки НАН України, 1999. – 55 с.
4. Левчук Н.М. Соціальна диференціація стану здоров'я та смертності в Україні / Н.М.Левчук // Демографія та соціальна економіка – 2007. – с.12-28.
5. Лехан В.М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / В.М.Лехан, Г.О.Слабкий, М.В.Шевченко □К.: Четверта хвиля, 2009. - 353 с.
6. Лібанова Е.М. Новітні тенденції смертності населення України / Лібанова Е.М. – Демографія та соціальна економіка – 2006. – с.23-38.
7. Медико-демографічна ситуація та основні показники медичної допомоги в регіональному аспекті: підсумки діяльності у 2011 році. / Авторський колектив: Бойко В.Я., Бортко М.П., Брожик В.Л., Буртняк М.М., Василькова Г.М., Ващенко І.С., Галацан О.В., Гінзбург В.Г., Діденко Л.О., Зозуля А.І., Каневський О.С., Карпінська Л.Г., Клубнікін О.Ю., Кондратюк Н.Ю., Короленко В.М., Кризина Н.П., Крисько М.О., Лисак В.П., Лихотоп Р.Й., Малиш П.М., Моїсеєнко Р.О., Мотовиця Н.Я., Мохорев В.А., Олінійчук М.Д., Павлюк П.О., Петряєва О.Б., Пологов В.І., Ременник О.І., Руснак В.А., Свестун Н.В., Слабкий Г.О., Толстанов О.К., Торбас О.М., Федоренко С.М., Хотіна С.Г., Шевченко М.В., Шкробанець І.Д., Шніцер Р.І., Яценко Ю.Б. – К.: МОЗ України, 2012. – 192 с.
8. Мезенцева Н.І. Суспільно-географічний аналіз захворюваності населення регіонів України / Н.І. Мезенцева, С.П. Батиченко // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний зб. наукових праць. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – Вип. 7. □С. 130-134.
9. Немець Л.М. Медична галузь Харківської області: територіальні особливості, проблеми та шляхи вдосконалення (суспільно-географічні аспекти): [монографія] / Немець Л.М., Баркова Г.А., Немець К.А. □К.: Четверта хвиля, 2009. - 224 с.

10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Романів О.Я. Медико-географічні основи здоров'я дитячого населення (на матеріалах Хмельницької області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / О.Я. Романів. □ Львів, 2003. □ 21 с.
13. Шевчук П. Є. Сучасні зрушення у регіональній диференціації смертності і тривалості життя в Україні / П. Є. Шевчук // Демографія та соціальна економіка – 2007. – с.24-38.
14. Шиян Д.В. Територіальні особливості захворюваності населення м. Кривий Ріг як центру старопромислового району: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Д.В. Шиян. □ Харків, 2012. □ 22 с.

УДК 911.3

І.О. Полевич, здобувач,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ПОСЛУГ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті розглядаються особливості зовнішньої торгівлі послугами в Харківському регіоні. Дається загальна динаміка експорту, імпорту, сальдо та обороту торгівлі послугами. Аналізується географічна структура торгівлі послугами в Харківській області. Розглядається структура експорту та імпорту за видами послуг. Визначається місце торгівлі послугами у зовнішній діяльності Харківського регіону, наводяться її особливості.

Ключові слова: зовнішня торгівля послугами, експорт послуг, імпорт послуг, сальдо та оборот зовнішньої торгівлі послугами.

И.О. Полевич. ОСОБЕННОСТИ ЭКСПОРТА И ИМПОРТА УСЛУГ В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье рассматриваются особенности внешней торговли услугами в Харьковском регионе. Дается общая динамика экспорта, импорта, сальдо и оборота торговли услугами. Анализируется географическая структура торговли услугами в Харьковской области. Рассматривается структура экспорта и импорта по видам услуг. Определяется место торговли услугами во внешней деятельности Харьковского региона, приводятся ее особенности.

Ключевые слова: внешняя торговля услугами, экспорт услуг, импорт услуг, сальдо и оборот внешней торговли услугами.

Вступ. Зовнішньоекономічні зв'язки виступають інструментом впливу на економічну систему держави та окремих регіонів, що здійснюється через механізм зовнішньоторговельної діяльності. Зовнішня торгівля – це продаж товарів за межі країни (експорт) і купівля за кордоном інших товарів (імпорт). До експортно-імпортних операцій відносять також і надання зарубіжним партнерам послуг, виконання для них певних робіт і відповідно, одержання з їх боку послуг, чи виконання ними робіт, які мають бути оплачені [2]. Саме зовнішня торгівля є основним видом зовнішньоекономічної діяльності Харківського регіону. Тому за мету в статті поставлено вивчення особливостей експорту та імпорту послуг як складової зовнішньої торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) являють собою різні форми, засоби і методи зовнішньоекономічних відносин між країнами. Це сукупність напрямів, форм, методів і коштів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, а також валютно-фінансових і кредитних відносин між країнами з метою раціонального використання переваг міжнародного поділу праці, можливостей міжнародних економічних відносин для підвищення економічної ефектив-

ності господарської, підприємницької діяльності. Зовнішньоекономічні зв'язки включають в себе наступні напрямки і форми: зовнішню торгівлю; міжнародне виробниче (аграрне та промислове) співробітництво; міжнародне інвестиційне співробітництво; міжнародне науково-технічне співробітництво; економічне і технічне сприяння; валютно-фінансове співробітництво [1, 2].

Зовнішньоторговельні операції послугами Харківська область у 2011 р. здійснювала з партнерами зі 152 країн світу. Загальна сума послуг, наданих нерезидентам (експорт) становила за 2011 рік 308,8 млн. дол. США, обсяг послуг, одержаних від нерезидентів (імпорт), дорівнював 229,1 млн. дол. США Порівняно з 2000 р. обсяги експорту послуг збільшилися на 284, 240,9 тис. дол. США. Імпорт послуг також збільшився на 223 948,5 тис. дол. США. Сальдо зовнішньої торгівлі за період 2005-2010 рр. було від'ємним, за рахунок того, що імпорт переважав над експортом, у 2011 р. така ситуація змінилася і додатне сальдо зовнішньої торгівлі послугами становило 79,7 млн. дол. Найбільший зовнішньоторговельний оборот спостерігається у 2009 р. переважно за рахунок імпорту послуг [1, 3].